

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Дніпровський державний
аграрно-економічний
університет

ДКС Центр

Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

0 0 0 0 0 0 < 0

УДК 378.1

A. B. Salo,

асистент кафедри міжнародних економічних відносин,

Кіровоградський національний технічний університет, Кропивницький, Україна

БЕЗПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ

A. V. Salo,

assistant of the Department of international economic relations,

Kirovograd national technical University, Kropyvnytsky, Ukraine

CONTINUAL EDUCATION AS A PRIORITY TO IMPROVE THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF SPECIALISTS

За основу дослідження розгорнутого в даній роботі взято розгляд поняття «безперервна освіта», проведений аналіз сутності даного поняття, з акцентовано увагу на рівень «популяризації» в українському освітньому просторі. Відкрите питання визначення впливу безперервної освіти на формування та підвищення професійної компетентності фахівців.

Based on detailed study in this work is taken the consideration of the nature of the concept of "lifelong education", investigated the history, the difference of this concept from a number of similar terms and the level of "promotion" in the Ukrainian educational space. Open question determine the impact of continuous education on the formation and improvement of professional competence of specialists. The calculations of the "usefulness" of continuing education, in particular for the experts demonstrated a high level of return compared to the invested effort and time, proving the practical effectiveness of continuous education to enhance professional competence of experts.

Ключові слова: *безперервна освіта, вища освіта, професійна компетентність, кадри, ефективність освіти.*

Keywords: *continual education, higher education, professional competence, personnel, effectiveness of education.*

Постановка наукової проблеми та її значення. Протягом століть незмінним показником розвитку світових економік є їх непостійність, безперервний рух в напрямку вдосконалення адаптаційних здібностей держави. Пройшовши довгий шлях еволюції світових пріоритетів, Європа вступила в стадію постіндустріального розвитку суспільства, в основі якого лежить домінування знань. Актуальність дослідження безперервної освіти насамперед зумовлена швидкими темпами старіння знань в сучасному суспільстві, що робить більшість отриманих під час навчання у ВНЗ знань безкорисними. З огляду на це, вкрай важливим фактором безперервного розвитку економіки країни а також показником високого рівня професійної

компетентності фахівця є процес постійного навчання кадрів, що робить безперервну освіту одним з пріоритетних напрямків дослідження.

Аналіз досліджень проблеми. Концепція безперервної освіти не є новою, але вперше наукового обґрунтування вона набула в роботі П. Ленгранда у 1965 році [1]. Відтоді ідея безперервної освіти швидко завойовує прихильників та набуває нових форм. Серед сучасних науковців та дослідників, які присвятили свої праці вивченню передумов виникнення та розвитку терміну безперервної освіти, слід виділити С. П. Кудрявцеву, В. В. Колос [3], А. І. Кравченко [9], В. Н. Скворцов [2], О. Тоффлер [4]. Віддаючи належне роботам вказаних науковців, зазначимо, що питання актуальності безперервної освіти у розрізі підвищення професійної компетентності кадрів потребує подальшого розгляду. Адже враховуючи природу даного поняття та її спрямованість на безперервне освоєння нових знань та сучасних технологій, найбільшою сферою застосування безперервної освіти виступає саме постійне навчання та підвищення кваліфікації кадрів.

Мета статті - дослідження сутності поняття безперервної освіти та перспектив її впливу на підвищення професійної компетентності фахівців.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. З переходом більшості країн до інноваційного типу економіки, який, як відомо, передбачає домінування знань у всіх сферах суспільного та економічного життя країни, особливою увагою стала користуватись вища школа. Окрім вже відомих типів освіти, як то формальна, неформальна та інформальна, стали активно з'являтися нові типи освіти, основні ідеї більшості з яких були сформовані ще в минулих століттях, проте за причини незначної уваги до вищої освіти, як до вагомого важеля розвитку країни, почали знаходити практичне застосування лише сьогодні. Одним з таких типів освіти є безперервна освіта. Незважаючи на відносну розробленість сучасних типів освіти в наукових працях, саме поняття «безперервної освіти» є доволі розпливчатым. Література даного напрямку пропонує шукачу безліч форм втілення та варіантів характеристики безперервної освіти. Яскравим підтвердженням багатогранності поняття безперервної освіти є існуванням паралельно з ним великої кількості інших термінів, таких як «продовжена освіта», «рекурентна освіта», «освіта дорослих», «освіта протягом всього життя», «самокероване навчання» і т.д.

Меморандумом про безперервну освіту Комісії Європейського Союзу було визначено шість основних напрямів розвитку безперервної освіти:

1. Нові базові знання і навички для всіх. Метою даного напрямку є представлення загального безперервного доступу до освіти з метою отримання і вдосконалення умінь і навичок, необхідних для «життя» в інформаційному суспільстві.
2. Збільшення інвестицій в розвиток людських ресурсів передбачає відчутне збільшення інвестицій в розвиток людських ресурсів, з метою підняття пріоритету найважливішого надбання Європи — людей.
3. Інноваційні методики навчання і вивчення мають на меті запровадження розробок нових технологій навчання для системи безперервної освіти.
4. Принципово нова система оцінки отриманої освіти. Мета — корінним чином змінити підходи до розуміння і визнання навчальної діяльності і її результатів, особливо у сфері неформальної і неявної освіти.
5. Розвиток наставництва і консультування. Акцентувати увагу на важливості забезпечення кожному індивідууму вільний доступ до освітньої інформації і до необхідних консультацій і рекомендацій.
6. Наближення освіти до місця проживання. Наблизити можливості отримання освіти до місця проживання за допомогою мережі навчальних і консультаційних пунктів, використовуючи сучасні інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ) [8].

Вищеперелічені напрями розвитку безперервної освіти роблять її універсальним типом освіти в сучасному суспільстві. Особливо корисним є практичне застосування принципів безперервної освіти для фахівців, які бажають паралельно з професійною діяльністю підвищувати власний рівень професійної компетентності. Саме тому цікавим, з практичної точки зору, є дослідження можливостей а також рівня застосування безперервної освіти у напрямку підвищення професійної компетентності фахівців.

З метою визначення можливості та доцільності використання фахівцями переваг безперервної освіти, варто розпочати з визначення сутності та головних характеристик «безперервної освіти». Окреслення сутності поняття безперервної освіти є доволі складним питанням, зважаючи на велику кількість пропонованих визначень. До найбільш часто вживаних варто віднести поняття безперервної освіти як:

- єдиної системи, що включає всі можливі типи навчальних закладів, які забезпечують максимальний розвиток здібностей людини. Нерідко розуміється як "продовжене освіта", "освіта через все життя" [5];
- якісної характеристики системи освіти, яка виражається в такій побудові інфраструктури, при якому не існує безвихідних форм і ступенів освіти і яке дозволяє людині, згідно своїм освітнім потребам та можливостям, у будь-який час його продовжити [6];
- освіти впродовж всього життя, що забезпечується єдністю і цілісністю системи освіти, створенням умов для самоосвіти і всебічного розвитку особистості, сукупністю спадкоємних, диференційованих освітніх програм різних ступенів і рівнів, що гарантують громадянам реалізацію права на освіту та надають можливість отримувати загальноосвітню і професійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації протягом усього життя [7, с. 55].

Розглядаючи сутність та особливості безперервної освіти, в розрізі обраної теми, неможливо оминати питання практичної корисності безперервної освіти для випускників ВНЗ та кваліфікованих кадрів.

На жаль, досить поширеною є думка стосовно того, що отримання вищої освіти виступає показником високого професіоналізму фахівця а також беззаперечною гарантією успішного працевлаштування. Реалії сьогодення наочно

продемонстрували хибність такої думки. В процесі освіти здобувач отримує набір персональних рекомендацій, досвіду щодо організації власного навчання – в процесі освіти ми вчимося здобувати знання самостійно. Досить наївною є думка стосовно того, що процес освіти закінчується з отриманням диплому. Це лише напутьтя до продовження здобуття знань. Р. В. Емерсон казав: Те, чого ми навчалися в школах і університетах, — не освіта, а тільки спосіб отримати освіту [11]. Попри це, більшість випускників ВНЗ не замислюються над головним призначенням освіти, хибно вважаючи формальну освіту основним типом освіти, що в подальшому призводить до неадекватного сприйняття власних знань та професійних обов'язків. До недавнього часу політика в сфері вищої освіти базувалась лише на формальному типі освіти. Ця тенденція, в свою чергу підтримувалась ринком праці, де наявність диплому про отримання освіти переважав факт отримання знань через неформальну чи інформальну освіту.

Не можна сказати, що сьогодні ситуація в Україні кардинально змінилась. Сьогодні, як і 10 років тому, роботодавці воліють мати дипломований персонал, але при цьому перспективу кар'єрного росту кожен робітник формує для себе сам.. Найбільш адекватним індикатором стану на ринку праці є рівень працевлаштування молодих фахівців.

Висококваліфіковані фахівці завжди були і будуть затребуваними у найкращих компаніях, проте статистика працевлаштування випускників з дипломами про вищу освіту демонструє дещо іншу картину. За даними статистики, середній відсоток випускників, які отримують направлення на роботу, знаходиться в межах 27-28%, що складає менше третини від загальної кількості випускників. Кількість осіб, які одночасно з освітньо-кваліфікаційним рівнем отримали робітничу професію, за останні 5 років не перевищила 2,32% від загальної кількості випускників (Табл.1).

Таблиця 1.
Динаміка чисельності випускників, що отримали направлення на роботу за 2010-2015 н.р.

Навчальні роки	Чисельність випускників, які отримали направлення на роботу			
	Всього, осіб	% до загальної кількості випускників	Чисельність випускників, які одночасно з освітньо-кваліфікаційним рівнем отримали робітничу професію, осіб	% до загальної кількості випускників
2014/15	134399	27,7	39006	2,31
2013/14	156473	27,2	41143	2,06
2012/13	167932	27,4	48851	2,32
2011/12	170285	27,2	46765	2,08
2010/11	181942	27,8	48768	2,02

Складено за даними [12, с. 104, 13, с. 105, 14, с. 99, 15, с. 86, 16, с. 84]

Результати дослідження підтверджують висловлену раніше думку – диплом про вищу освіту не є гарантією успішного працевлаштування, і виступає як супровідний документ, невідмінну від ініціативності та бажання вчитись, що є рушійним фактором кар'єрних досягнень індивіда. Адже немає жодної гарантії, що отримавши диплом певної спеціальності, випускник піде працювати в даному напрямку. Згідно статистичних досліджень близько 50% випускників змінюють свою професію одразу по закінченню навчання [9]. Згідно статистики, щороку до Державної служби зайнятості звертається у середньому 5-7% випускників навчальних закладів. Переводячи в реальні цифри, після закінчення навчання роботу не можуть знайти близько 93 тисячі випускників, серед яких приблизно 53 тисячі – випускники ВНЗ, 33,5 тисячі – випускники професійно-технічних навчальних закладів та 6, 3 тисячі – випускники загальноосвітніх шкіл. Окрім цього, кожна 9-ту молоду людину, яка звернулася до центру зайнятості, треба перенавчати новій професії або підвищувати її кваліфікацію [10]. Причин такого явища може бути декілька. Зазвичай абітурієнти, обираючи майбутню професію керуються доволі хиткими орієнтирами: престижністю напряму підготовки, а не його перспективністю в майбутньому, вартістю навчання, прохідним балом на державне місце тощо. Не рідко, вже в процесі навчання, студент усвідомлює хибність вибору, але на відмінну від, скажімо Сполучених Штатів Америки, де студент кожного семестру обирає для себе набір предметів, і таким чином може в будь який час змінити спеціалізацію, українські ВНЗ не можуть запропонувати студенту альтернативи обраній спеціальності. Результатом цього є те, що кінцевому етапі навчання, країна отримує тисячі формальних робітників, які не в змозі або не мають бажання застосовувати отримані знання в відповідній сфері. Така ситуація носить загрозливий характер для всієї економіки країни а також є джерелом дисбалансу в сфері зайнятості.

Слушну думку стосовно цього висловив американський футуролог О. Тоффлер, який сказав: «Школа завтрашнього дня повинна давати не тільки інформацію, а й способи роботи з нею. Школяри та студенти повинні вчитися відкидати старі ідеї, знати, коли і як їх замінювати, вони повинні навчитися вчитися, відчуватися та перевчатися. Неграмотною людиною завтрашнього дня буде не той, хто не вмів читати, а той, хто не навчився вчитися [4, с. 128]».

Загалом О. Тоффлер висловив основний принцип безперервної освіти, а саме здатність здобувати освіту після здобуття диплому. Для того, щоб відповідати сучасним вимогам виробництва, система безперервної освіти об'єктивно повинна бути націлена на формування нових професійних знань і установок фахівця, як особистості і суб'єкта організації, що прагне постійно вносити у виробництво позитивні та результативні зміни [2, С. 10].

Аналіз підходів до визначення сутності поняття безперервної освіти, її практичне застосування в сучасному світі

загалом та на рівні працівників зокрема, дозволив сформуванню власне визначення поняття безперервної освіти яке б максимально відповідало реаліям розвитку вітчизняної вищої освіти, задовольняло б сучасним тенденціям розвитку даного поняття, а також відображало практичне значення безперервної освіти в розрізі підвищення рівня професійної компетентності фахівців.

Отже, на нашу думку, безперервна освіта – є особливий тип освіти, який базується на індивідуальній ініціативі до максимального розвитку інтелектуального потенціалу фахівця, через систему навчальних закладів, приватних послуг, Інтернет – технологій, відповідно до потреб власного та професійного розвитку, спрямований на постійне оновлення професійних знань з метою підвищення рівня професійної компетентності. Вигоди від такої освіти є очевидними, якщо оцінити вартість постійно поновлюваних знань в сучасному суспільстві. При цьому перевага безперервної освіти перед звичайною, в першу чергу полягає в постійному збільшенні інтелектуального надбання, яка має відносно довгий строк використання і залишається при власникові незважаючи на будь які обставини.

Продовження освіти після закінчення університету надає здобувачу неабиякі переваги. Безперервне поповнення та поновлення знань перетворює звичайного працівника на кваліфікованого та перспективного кадровика. До того ж особа, яка постійно розширює коло своїх інтересів має можливість, в разі необхідності, швидкої перекваліфікації без відчутних зусиль та втрат навчання.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. У світлі останніх економічних зрушень помітно зросла роль знань, а отже, пріоритет роботодавців змістився з просто дипломованих працівників, на працівників, що можуть активно працювати в напрямку освоєння сучасних технологій а також мають здібності до самоосвіти. Пришвидшення темпів наукових та технологічних відкриттів логічно збільшило темпи старіння знань, сформувавши необхідність пошуку такого типу освіти, який дозволяв би фахівцям бути в курсі останніх інноваційних відкриттів, при цьому не займаючи багато часу та не потребуючи значних фінансових вкладень. Проведений аналіз свідчить, що таким типом освіти є безперервна освіта, оскільки практичне застосування принципів даного типу освіти дозволяє фахівцю постійно підвищувати рівень власної компетентності залишаючись затребуваним працівником на ринку праці.

Попри очевидні переваги безперервної освіти для висококваліфікованих кадрів, даний тип освіти є малопопулярним серед українського населення, тому в подальшому пропонується вжити систему заходів щодо активного впровадження безперервної освіти як на рівні ВНЗ, так і на рівні вітчизняних підприємств та організацій

Література.

1. Lengrand P. An Introduction to Lifelong Education/P.Lengrand. – Paris, UNESCO, 1975. – p. 157
2. Сковрцов В. Н. Формирование высококвалифицированного специалиста - одна из важнейших задач и функций непрерывного образования В. Н. Сковрцов/ Образование через всю жизнь: Непрерывное образование в интересах устойчивого развития: материалы 11-й междунар. конф.: в 2 ч. / сост. Н. А. Лобанов; под науч. ред. Н. А. Лобанова и В. Н. Сковрцова; ЛГУ им. А. С. Пушкина, НИИ соц.-экон. и пед. пробл. непрерыв. образования. – Вып. 11. – СПб.: ЛГУ им. А. С. Пушкина, 2013. – Ч. I. – 324 с/ С 10
3. Кудрявцева С.П., Колос В.В., «Міжнародна інформація». Навчальний посібник — К.: Видавничий Дім «Слово», 2005. – 400 с.
4. Toffler O. the Future of labor in the West // O. Toffler. – М. : Progress, 1986. – 642с.
5. Менеджмент в управлінні школою: короткий словник термінів і понять. - Уфа, 2004. С. 35
6. Основы духовной культуры (энциклопедический словарь педагога).— Екатеринбург. В.С. Безрукова. 2000.
7. Словарь согласованных терминов и определений в области образования государств-участников Содружества Независимых Государств. - М., 2004. С. 55
8. Меморандум непрерывного процесса образования европейского союза. Адукатар № 2 (8), 2006 г С.25. Електронний ресурс: – [Режим доступу]:- http://adukatar.net/wp-content/uploads/2009/12/Adu_8_Pages_24-27.pdf
9. Кравченко А. И. Непрерывное образование: гибкость и рост. Електронний ресурс: – [Режим доступу]:- http://sdo.elitarium.ru/nepreryvnoe_obrazovanie
10. Сайт Lovi moment/Новини ВНЗ - Після закінчення навчання роботу не можуть знайти понад 90 тисяч випускників. Електронний ресурс: – [Режим доступу]:-<http://lovi-moment.com.ua/90-4.html>
11. Emerson R. W. The American Scholar / R.W. Emerson // Essays and Poems by Ralph Waldo Emerson / with an Introduction and Notes by P. Norberg. – New York : Barnes & Noble Classics, 2005. – P. 50–66.
12. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2010/11 навчального року // Статистичний бюлетень. – К., 2010. – 204 с.
13. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2011/12 навчального року // Статистичний бюлетень. – К., 2011. – 219 с.
14. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2012/13 навчального року // Статистичний бюлетень. – К., 2013. – 188 с.
15. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2013/14 навчального року // Статистичний бюлетень. – К., 2014. – 165 с.
16. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2014/15 навчального року // Статистичний бюлетень. – К., 2015. – 169 с.

References.

1. Lengrand P. (1975), “An Introduction to Lifelong Education”, The UNESCO Press, p. 157.

2. Lobanov N. A. and Skvortsov V. N. (2013), “The formation of a highly qualified specialist is one of the most important tasks and functions of lifelong education”, *Obrazovanie cherez vsju zhizn': Nepreryvnoe obrazovanie v interesah ustojchivogo razvitiia* [Lifelong education: Continuous education for sustainable development: proceedings] *materialy 11-j mezhdunarodnoj konferencii* [the materials of the 11th international conference], Leningrad state University named after A. S. Pushkin, St. Petersburg, Russia, p. 324
3. Kudryavtseva S. P. and Kolos V. V. (2005), *Mizhnarodna informatsiia* [International information], Slovo, Kyiv, Ukraine.
4. Toffler O. (1986), *The Future of labor in the West*, p. 642
5. Management in school management: A brief dictionary of terms and concepts (2004). p. 35
6. Bezrukova V. S. (2000), “The foundations of spiritual culture”
7. Dictionary of agreed terms and definitions in the field of education of the countries-participants of the Commonwealth of Independent States (2004).
8. Memorandum nepreryvnogo procesa obrazovaniia evropejskogo sojuza [Memorandum continuous process of education of the European Union] (2006), *Aducator* Vol. 2, No. 8, p. 25, available at: http://adukatar.net/wp-content/uploads/2009/12/Adu_8_Pages_24-27.pdf (rus)
9. Kravchenko A. I. (2010), “Lifelong education: flexibility and growth”, available at: http://sdo.elitarium.ru/nepreryvnoe_obrazovanie (rus)
10. The site Lovi moment “After graduation work can't find more than 90 thousand graduates”, available at: <http://lovi-moment.com.ua/90-4.html> (ukr)
11. Emerson R. W. (2005), *The American Scholar*, Barnes & Noble Classics, New York, pp. 50–66.
12. The State Statistics Service Of Ukraine (2011), “Main indicators of activity of higher educational establishments of Ukraine at the beginning of the 2010/11 ac. year”, p. 204
13. The State Statistics Service Of Ukraine (2012), “Main indicators of activity of higher educational establishments of Ukraine at the beginning of the 2011/12 ac. year”, p. 219.
14. The State Statistics Service Of Ukraine (2013), “Main indicators of activity of higher educational establishments of Ukraine at the beginning of the 2012/13 ac. year”, p. 188.
15. The State Statistics Service Of Ukraine (2014), “Main indicators of activity of higher educational establishments of Ukraine at the beginning of the 2013/14 ac. year”, p. 165.
16. The State Statistics Service Of Ukraine (2015), “Main indicators of activity of higher educational establishments of Ukraine at the beginning of the 2014/15 ac. year”, p. 169.

Стаття надійшла до редакції 24.02.2017 р.

Брошу

ТОВ "ДКС Центр"